

ANDRZEJ LICHWA

Prokuratura Sądu Okręgowego w Kłodzku w latach 1945–1950

Słowa kluczowe: prokuratura Sądu Okręgowego, Kłodzko, prokuratura, historia prokuratury

Sądownictwo winno być – i jest zresztą – czynnikiem odgrywającym poważną rolę w życiu zbiorowym, gdyż ma ono trzy zasadnicze walory, nieczęsto spotykane w komplecie w innych korpusach osobowych: wysokie kwalifikacje zawodowe, napięcie ideowe i czystość moralną.

Antoni Olbromski

Po ustaniu działań wojennych, na terenie Dolnego Śląska zaczęto organizować struktury polskiego sądownictwa. Utworzono Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, któremu podlegały sądy okręgowe we Wrocławiu, Brzegu, Głogowie z siedzibą w Nowej Soli, Jeleniej Górze, Legnicy, Oleśnicy, Świdnicy i Kłodzku. Opieka nad tworzeniem sądownictwa na Dolnym Śląsku, do czasu utworzenia we Wrocławiu odrębnej apelacji, należała do kompetencji Prezesa Sądu Apelacyjnego w Katowicach – Eugeniusza Krala. Jej organizacją zajął się sędzia apelacyjny w Warszawie – Antoni Olbromski, przybyły do Wrocławia 1 czerwca 1945 r. W dniu 12 lipca 1945 r. do Wrocławia przyjechał Wiktor Gajewski, który jako Prokurator

Sądu Apelacyjnego, zajął się organizowaniem Prokuratury Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu¹.

Zgodnie z dekretem o zarządzie Ziem Odzyskanych – tymczasowy podział obszaru tych ziem na województwa i powiaty oraz tymczasowy podział sądowy miały zostać ustalone w drodze stosownych rozporządzeń². Rozporządzenie w którym określono siedzibę Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu oraz ustalono jego okręg, wydano dopiero w dniu 15 czerwca 1949 r.³

Do Kłodzka, późniejszej siedziby okręgu sądowego, w dniu 12 maja 1945 r. przybył Pełnomocnik Rządu RP. W dniu 3 czerwca 1945 r. władzę w mieście przejęła administracja polska. Nad bezpieczeństwem miasta czuwała Polska Komenda Wojenna. Do jej zadań należało wykonywanie patroli w celu utrzymywania porządku, zabezpieczenie obiektów przed rozkradaniem i dewastacją. Stan bezpieczeństwa był bardzo zły. Często dochodziło do bójek, kradzieży czy napadów rabunkowych z udziałem żołnierzy polskich, sowieckich, cywili oraz urzędników. Notowano kradzieże i napady rabunkowe w tym z użyciem broni dokonywane przez funkcjonariuszy MO i UBP.⁴ Dodatkowy problem, którego

-
- 1 *Sądownictwo dolnośląskie: w rocznicę powstania Apelacji Wrocławskiej: 1 czerwca 1945–1946*, pod red. Antoniego Olbromskiego, Wydawnictwo Sądu Wrocławskiego, Wrocław 1946, s. 53–55, 58–59; Andrzej Dąbrowski, *Polski wymiar sprawiedliwości powraca do Kłodzka*, „Rocznik Ziemi Kłodzkiej” 1974, nr XIV-XVIII, s. 105–109.
 - 2 Dekret z dnia 13 listopada 1945r, Dz.U. Nr 51, poz 295. Tymczasowy podział administracyjny Ziem Odzyskanych przeprowadzono na mocy rozporządzenia z dnia 29 maja 1946 r. Dz.U. Nr 28, poz 176 i 177.
 - 3 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 czerwca 1949 r. Dz.U. Nr 36, poz 270. W skład okręgu Sądu Okręgowego w Kłodzku wchodziły Sądy Grodzkie: w Bystrzycy Kłodzkiej, obejmujący powiat bystrzycki, w Kłodzku, obejmujący gminy miejskie i wiejskie Kłodzko, Polanica Zdrój, Duszniki Zdrój oraz Kudowę Zdrój, Krosnowice, Lewin Kłodzki i Bożków z powiatu kłodzkiego, w Nowej Rudzie: obejmujący gminy miejską i wiejską Nowa Ruda, Radków, Ludwikowice, Ścinawka Średnia z powiatu kłodzkiego, w Ząbkowicach Śląskich: obejmujący powiat ząbkowicki.
 - 4 Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Kamieńcu Ząbkowickim, nr zespołu 210, raporty komendanta wojskowego sporządzone przez ppor. Michalczaka. Meldunek nr 2/45 „21 XII br. (...) dokonano wspólnej obławy na bandytów w Janowo Górnym i okolicy, podczas której zatrzymano 2-ch żołnierzy sowieckich (...) podejrzanych o napady rabunkowe. (...) Dnia 20. XII. 45 (...) patrol wojskowy został powiadomiony o napadzie przez 12 żołnierzy na dom Szczepańskiego Jana – milicjanta w Kłodzku (...)” Meldunek nr 4/45 – „O godzinie 19, w czasie

konsekwencją były niepokoje mieszkańców okręgu, stanowiły roszczenia terytorialne Czechosłowacji. Eskalację problemu widziano zwłaszcza w momencie wywiezienia z Kłodzka do Warszawy drukarni ministerstwa sprawiedliwości⁵.

Sąd Okręgowy w Kłodzku został zorganizowany jako drugi w apelacji. Pracy tej podjął się sędzia Sądu Okręgowego Marian Schmidt, który przybył do Kłodzka 12 lipca 1945 r. Sąd obejmował trzy powiaty: kłodzki, ząbkowicki i bystrzycki. Na terenie jego właściwości działały cztery sądy grodzkie. Miały siedziby w Kłodzku, Bystrzycy, Ząbkowicach oraz w Nowej Rudzie, znajdującej się w powiecie kłodzkim. Sąd Grodzki w Kłodzku organizowany był od 25 sierpnia 1945 r. przez Romana Łahołę, sędziego, który przyjechał z Nowego Sącza. Sąd Grodzki w Ząbkowicach organizował od 18 sierpnia 1945 r. sędzia Romuald Krąkowski, w Bystrzycy – od 13 września 1945 r. sędzia Stanisław Kozak, w Nowej Rudzie – od 27 października 1945 r. asesor Paweł Stachyra.⁶

Prokuratura Sądu Okręgowego w Kłodzku, została utworzona jako druga jednostka w okręgu po Prokuraturze Sądu Okręgowego we Wrocławiu. Zorganizował ją Prokurator Sądu Okręgowego Czesław Janiszowski, który przybył do Kłodzka 25 lipca 1945 r.

Prokuratura mieściła się na drugim piętrze budynku sądu znajdującego się przy ówczesnej ul. Aliantów 15⁷. Zarówno sąd jak i prokuratura dzia-

przygotowania się do odjazdu oddziału sowieckiego, stacjonowanego w pobliżu mleczarni państwowej w Kłodzku, patrol wojskowy udaremnił już 3 napad rabunkowy, ponieważ Sowietci ci zostali każdorazowo odpędzeni. (...) O godzinie 23-ciej, patrol wojskowy zatrzymał dwóch cywili, którzy byli zupełnie pijani i strzelali z rewolwerów na ulicy. Wymienionych przekazano milicji." Meldunek 5/45 „(...) patrol wojskowy w mieście Kłodzko, zatrzymał funkcjonariusza bezpieczeństwa publicznego (...), który był w stanie zupełnego pijaństwa, awanturował się na ulicy z bronią w rękę (...)" Meldunek 8/45 – „Dnia 29.XII.45 r. o godz. 19-tej, zauważył patrol wojskowy razem z MO, że funkcjonariusze z bezpieczeństwa publicznego wynoszą różne rzeczy wartościowe jak biżuterię i inne przedmioty w teczkach i walizkach od emigrantów niemieckich, którzy do czasu ich odjazdu umieszczeni są w klasztorze w Kłodzku (...)" Meldunek 4/46 – „W nocy na 8.I.46 r. (...) trzech milicjantów dokonało napadu rabunkowego na dom Polki (...) w Kłodzku (...)"

5 IPN Wr. 33/870, wizytacja Prokuratury Sądu Okręgowego w Kłodzku 1946–1947, k. 3.

6 *Sądownictwo dolnośląskie...*, s. 53–55, 58–59; Andrzej Dąbrowski, *Polski wymiar sprawiedliwości...*, s. 105–109.

7 *Sądownictwo dolnośląskie...*, s. 58–59; IPN Wr. 33/870, wizytacja Prokuratury Sądu Okręgowego w Kłodzku 1946–1947, k. 5.

ły w tym czasie na mocy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 lutego 1928 r. Prawo o ustroju Sądów Powszechnych⁸.

W dniu 3 września 1945 r. do prokuratury przybył wiceprokurator Stanisław Kunicki. Kolejni prokuratorzy podjęli czynności dopiero w 1946 r. Wiceprokurator Mieczysław Szczypczyk przybył 4 stycznia, podprokurator Stanisław Ajdukiewicz – 24 maja, asesor Bolesław Orzeł – 15 czerwca, podprokurator Jan Zięba – 7 września.

Czesław Janiszowski w okresie przedwojennym kierował prokuraturą w Kielcach, a następnie Piotrkowie Trybunalskim. Stanisław Kunicki był Wiceprokuratorem Sądu Okręgowego w Białymstoku. Mieczysław Szczypczyk – kierownikiem Sądu Grodzkiego w Bohorodczanach, Stanisław Ajdukiewicz asesorem Sądu Apelacyjnego we Lwowie, a Jan Zięba – asesorem Sądu Apelacyjnego w Krakowie⁹.

Pierwsza rozprawa przed Sądem Grodzkim odbyła się 2 października 1945 r. a przed Sądem Okręgowym 12 listopada 1945 r. Zarówno sędziowie jak i prokuratorzy występowali bez tóg z powodu ich braku¹⁰.

W okresie do 4 stycznia 1946 r. sprawy z repertorium Ds. załatwiał wiceprokurator Kunicki, a po przybyciu Szczypczyka – wspólnie z tym ostatnim. W dniu 1 lipca 1946 r. dokonano podziału na trzy rejony. Pierwszy obejmował sprawy z miasta i powiatu kłodzkiego. Wpływ miesięczny wynosił około dwustu spraw. Drugi obejmował sprawy z powiatu ząbkowickiego. Wpływ miesięczny wynosił około czterdziestu spraw. Trzeci – sprawy z powiatu bystrzyckiego, w którym wpływ miesięczny liczono na poziomie około pięćdziesięciu spraw. Na pracę jednostki istotny wpływ miał stan zdrowia prokuratorów¹¹.

8 Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r. Tekst jednolity Dz.U. z 1932 roku, Nr 102, poz. 863. Naczelnym Prokuratorem był Minister Sprawiedliwości. Pierwszy prokurator i prokuratorzy Sądu Najwyższego pełnili swe funkcje przy Sądzie Najwyższym, a prokuratorzy i wiceprokuratorzy apelacyjni oraz prokuratorzy i wiceprokuratorzy okręgowi – odpowiednio przy sądach apelacyjnych i okręgowych. Istniała możliwość ustanowienia przez ministra sprawiedliwości przy poszczególnych sądach grodzkich podprokuratorów okręgowych.

9 IPN Wr. 33/870, wizytacja Prokuratury Sądu Okręgowego w Kłodzku 1946–1947, k. 24; IPN Wr. 33/881, sprawozdanie miesięczne prokuratoru sądu okręgowego apelacji wrocławskiej październik-grudzień 1947, k. 23.

10 IPN Wr. 33/870, wizytacja Prokuratury Sądu Okręgowego w Kłodzku 1946–1947, k. 5–8.

11 *Ibidem*, k. 5–9 i 16. Janiszowski i Kunicki cierpieli na choroby serca, Szczypczyk borykał się z poważnymi problemami zdrowotnymi związanymi z obrażeniami

W okresie od 3 września 1945 r. sekretariat prokuratury liczył dwóch pracowników: byłego sekretarza sądowego – Józefa Kowacza i piszącego na maszynie praktykanta Wincentego Dercza. Sytuację znacznie polepszyło zatrudnienie w charakterze kierownika sekretariatu, urzędnika prokuratorskiego – Leona Grzywacza, dzięki któremu podniósł się poziom pracy sekretariatu¹².

Sytuacja materialna prokuratorów i urzędników była ciężka. Otrzymywali oni minimalne przydziały kartkowe, najgorsze materiały na karty odzieżowe. W sądzie działała stołówka na której wydawano zupeł jako jednodaniowe drugie śniadanie oraz suchy prowiant. Na wyposażeniu było pięć maszyn do pisania, z których tylko jedna miała polskie czcionki, a kolejna wymagała naprawy. Brakowało druków, a wiele pism wypisywano w całości ręcznie. W kolejnych latach w prokuraturze nadal brakowało

doznanymi w trakcie pobytu w więzieniu gestapo we Lwowie, Ajdukiewicz miał kataraktę na lewym oku, a Orzeł cierpiał na poważną chorobę krtani i z powodu utraty głosu nie mógł brać udziału w rozprawach. Prokurator Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu dr Wiktor Gajewski tak scharakteryzował prokuratorów: Czesław Janiszowski – „wieloletnie doświadczenie w charakterze Prokuratora Rejonowego, a później szefa 2-ch prokurator posłużyło mu znakomicie do zorganizowania Prokuratury w Kłodzku i właściwego postawienia stanowiska prokuratora wśród innych władz na Ziemiach Odzyskanych. Zwłaszcza w pierwszym okresie organizacyjnym, gdy musiał sam sprostać nałożonym nań zadaniom, wykazał (...) zapał, energię i duży zapas dobrej woli.” Stanisław Kunicki – „Bardzo skromny i opanowany, ma jednak zdecydowany sposób wystąpienia i odwagę bronięcia zajętego przez siebie stanowiska prawnego. Dobry mówca, oddany pracy prokuratorskiej z zamiłowaniem, dokładny i sumienny, pełni swą służbę z całym poświęceniem, z tym jednak zastrzeżeniem, że nie znosi pracy chaotycznej, niedokładnej i pospiesznej (...)”; Mieczysław Szczypczyk – „Energiczny i rzutki (...) Dobry mówca o dużej sile argumentacji, zawsze dobrze przygotowany do każdego wystąpienia przed Sądem (...)”; Stanisław Ajdukiewicz – „Bardzo spokojny i opanowany, pracuje z wielką dokładnością kosztem tempa (...) Merytorycznie i stylistycznie uzasadnienia jego postanowień i aktów oskarżenia bez zarzutu. Łatwość słowa wystarczająca do wystąpień publicznych. (...)”; Jan Zięba – „Zamiłowany w pracy oskarżyciela, przebojowy, czasem nawet nazbyt napastliwy przy rozprawach, ma wielką pewność siebie przy forsowaniu swego zdania, choćby czasem nietrafnego (...)”; Bolesław Orzeł – „Jest siłą wartościową i przydatną w pracy prokuratorskiej. Cichy i sumienny pracownik, wybiera co najcięższe sprawy do opracowania i w wysiłkach swoich nie idzie na łatwizny lub efekt cyfrowy w załatwianych sprawach. Jeżeli choroba gardła, która od kilku miesięcy nie pozwala mu mówić, nie wyrwie go z grona prokuratorskiego, będzie to cenny nabytek i pierwszorzędnym pracownik prokuratorski.”

¹² *Ibidem*, k. 10.

biurek, szaf i krzesel. Brak było repertoriów i wszelkiego rodzaju druków. Wszelkie wydawnictwa prawnicze były przesyłane przez prezesa sądu okręgowego w jednym egzemplarzu. Prokuratura nie posiadała biblioteki¹³.

Poważny problem stanowił poziom pracy oraz skład osobowy MO w okręgu prokuratury. Na koniec listopada 1946 r. obsada Komendy Powiatowej MO i 11 posterunków w powiecie kłodzkim liczyła 152 osoby. Do pełnej obsady brakowało ok. 20-tu funkcjonariuszy. W powiecie bystrzyckim zatrudnionych było 73 funkcjonariuszy, przy pełnej obsadzie 120-tu osób. Sytuacja lepiej przedstawiała się w powiecie żąbkowickim. W powiecie kłodzkim funkcjonował referat śledczy złożony z kierownika i 7 funkcjonariuszy. Był dobrze oceniany przez władze prokuratury. W skład referatu śledczego w Bystrzycy wchodziły trzy osoby. Na 20-tu milicjantów zatrudnionych w Nowej Rudzie tylko trzech umiało pisać. Akty oskarżenia do sądów grodzkich, sporządzane były przez funkcjonariuszy MO w sposób często nie pozwalający na ustalenie jaki czyn zarzucano oskarżonemu.¹⁴

W okręgu kłodzkim funkcjonowało jedno więzienie. Mieściło się ono w Kłodzku. Przygotowane było do osadzenia tysiąca mężczyzn i trzystu kobiet. Problem stanowiło doprowadzanie osadzonych i aresztowanych celem przesłuchania i na rozprawy sądowe. W pozostałym zakresie współpraca pomiędzy prokuraturą, a władzami więzienia układała się pozytywnie¹⁵.

W okresie od czerwca 1947 r. do końca października 1948 r. ogólny stan bezpieczeństwa w okręgu prokuratury uległ pewnej poprawie. Zdarzały się co prawda zabójstwa na tle rabunkowym oraz rozboje lecz wyeliminowano zorganizowane i uzbrojone grupy. Tą sytuację upatrywano w stabilizacji życia mieszkańców po wysiedleniu Niemców. Mniejszy wpływ na poprawę bezpieczeństwa miała praca organów ścigania. Wymagała ona nadal usprawnienia. Ludność została prawie całkowicie rozbrowniona. Notowano dużą liczbę przestępstw urzędniczych. Poważnym problemem były przestępstwa przeciwko mieniu w szczególności kradzieże i kradzieże z włamaniem do sklepów i magazynów. Statystyka spraw wykrytych prowadzona przez jednostki milicji nie była miarodajna z uwagi na fakt, że sprawy traktowano jako wykryte z chwilą przesłuchania osób

¹³ *Ibidem*, k. 3–5.

¹⁴ *Ibidem*, k. 20–21.

¹⁵ *Ibidem*, k. 18–20.

w charakterze podejrzanych. Sprawy te były często umarzane. W okręgu działania prokuratury z uwagi na jej położenie, notowano wiele spraw dot. nielegalnego przekroczenia granicy względnie jego usiłowania. Często wiązały się z przestępczością dewizową i przemycem. Notowano wiele wypadków przy pracy i komunikacyjnych oraz pożarów w szczególności lasów i zabudowań rolniczych. Zwracano uwagę na zbyt łagodne wyroki jakie orzekał Sąd Okręgowy w Kłodzku i to zarówno w pierwszej instancji i instancji odwoławczej. W okresie tym poprawił się poziom postępowań prowadzonych przez milicję. Nadal problemem były braki kadrowe, słabe wyszkolenie funkcjonariuszy oraz braki w sprzęcie. Prokuratorzy przeprowadzali kontrole posterunków. Na bieżąco omawiano toczące się postępowania. Sprawy prowadzone przez urzędy bezpieczeństwa były długotrwałe, a materiał dowodowy w nich zebrany zazwyczaj wymagał uzupełnienia¹⁶. Zwracano uwagę na konieczność dogłębnej analizy spraw przed skierowaniem aktu oskarżenia oraz częstsze umarzanie postępowań w których uzyskanie wyroków skazujących było wątpliwe jak również na powtarzające się usterki we wnioskach o umorzenie postępowań i projektach aktów oskarżeń. Dążono do pogłębienia pracy prokurator-skiej, podniesienia jakości opracowywanych aktów oskarżenia, wniosków o umorzenie oraz wywodzonych środków odwoławczych. Zalecano częstsze szkolenia funkcjonariuszy MO oraz dokonywanie niezapowiedzianych wizytacji w poszczególnych posterunkach¹⁷.

Współpraca pomiędzy prokuraturą, a zarządem więzienia w Kłodzku układała się nadal pozytywnie. Zwracano natomiast uwagę na poważne trudności w przeprowadzaniu przez prokuratorów czynności procesowych polegających np. na okazywaniu tymczasowo aresztowanych pokrzywdzonym i świadkom, z uwagi na utrudniony dostęp prokuratorów do siedziby zakładu karnego oraz znaczne trudności z doprowadzaniem podejrzanych do siedziby prokuratury¹⁸.

Czwarty kwartał 1948 r. przyniósł dalszą poprawę stanu bezpieczeństwa w stosunku do poprzednich lat. W tym czasie dokonano jednak trzech zabójstw o podłożu rabunkowym i kilkunastu rozbojów przy

¹⁶ IPN Wr. 33/882, sprawozdanie z działalności Prokuratury Sądu okręgowego w Kłodzku za okres od 15 czerwca 1947 r. do 31 października 1948 r.

¹⁷ IPN Wr. 33/862, konferencje prokuratorów prokuratur sądów okręgowych apelacji wrocławskiej – sprawozdanie za 1948 r.

¹⁸ IPN Wr. 33/882, sprawozdanie z działalności Prokuratury Sądu okręgowego w Kłodzku za okres od 15 czerwca 1947 r. do 31 października 1948 r.

użyciu broni. Notowano nadal charakterystyczne dla obszaru przygranicznego przestępstwa nielegalnego przekroczenia granicy, połączone z wywozem walut i przemycem. Zmniejszeniu uległy natomiast stanowiące przestępstwa przeciwko mieniu: szaber oraz nielegalny wywóz mienia. Nadal problemem było słabe wykształcenie i doświadczenie milicjantów, które nie pozwalało na prowadzenie przez nich bardziej skomplikowanych spraw, zwłaszcza gospodarczych, brak środków transportu, informatorów zbyt mała obsada personalna. Zaniepokojenie budziły problemy z wykrywalnością szeregu przestępstw w tym tych najpoważniejszych, a to zabójstw w tym na tle rabunkowym oraz rozbojów. Proponowano zwiększenie stanu osobowego w posterunkach mieszczących się w miejscowościach uzdrowiskowych, zwłaszcza w okresie nasilenia ruchu turystycznego. Próby organizowania przez prokuratorów i sędziów kursów mających na celu zapoznanie milicjantów z obowiązującymi przepisami prawa organizowane czterokrotnie w latach 1945–1947 nie przyniosły rezultatu, gdyż żaden z nich nie dobiegł końca z uwagi na brak zainteresowania z ich strony i małą frekwencję. Powodów tej sytuacji upatrywano w zbyt wysokim poziomie wykładów. W związku z tym w 1948 r. odstąpiono od organizowania kursów¹⁹.

Prokuratorzy rejonowi w wielu sprawach osobiście wykonywali szereg czynności procesowych, pozwalających na korektę i uzupełnienie dochodzeń prowadzonych przez milicję. W IV kwartale 1948 r. przeprowadzili całe dochodzenia w 33 sprawach. Konferencje prokuratorów dotyczyły wyłącznie zagadnień merytorycznych funkcjonowania jednostki. Zwracano uwagę na brak rozgraniczenia kompetencji pomiędzy Komisją Specjalną, a Prokuraturą oraz pomiędzy Urzędem Bezpieczeństwa Publicznego i Milicją Obywatelską co znacznie utrudniało prowadzenie postępowań. Nie było natomiast nieporozumień odnośnie właściwości z jednostkami Prokuratury Wojskowej²⁰.

19 IPN Wr. 33/883, sprawozdanie specjalne opisowe prokuratorów sądu okręgowego apelacji wrocławskiej, IV kwartał 1948 r.

20 IPN Wr. 33/862, konferencje prokuratorów prokuratorów sądów okręgowych apelacji wrocławskiej. Sprawozdanie za I-IV kwartał 1948 r.; IPN Wr. 33/883, sprawozdanie specjalne opisowe prokuratorów sądu okręgowego apelacji wrocławskiej, IV kwartał 1948 r. W sprawozdaniu S. Janiszowski pisał „pożądane ściśle rozgraniczenie kompetencji między prokuratorami, a Komisjami Specjalnymi: różne władze i organy U.B.P. i M.O. kierują zupełnie dowolnie i według swego uznania zawiadomienia o przestępstwach bądź do Prokuratury, bądź do Komisji Specjalnej, a często do

W 1949 r. największy wpływ spraw zanotowano w rejonie kłodzkim. Ujawniono w nim dużą ilość przestępstw urzędniczych. Rejon obejmujący Nową Rudę, cechował się dużą liczbą przestępstw gospodarczych. Najmniejszy wpływ spraw notowano w rejonach: ząbkowickim i bystrzyckim.

W połowie 1949 r. prokuratorem okręgowym został Józef Majcherczyk. W sprawozdaniu za 1949 r. pisząc o współpracy z UBP, stwierdził, że w pierwszym półroczu za jego poprzednika współpracy nie było z powodu braku politycznego zaufania. Drugie półrocze cechowała już „najściślejsza współpraca i zaufanie”. Kontakty z funkcjonariuszami milicji miały miejsce w trakcie kontroli posterunków, realizowanych przez nich doprowadzeń do siedziby prokuratury czy w trakcie odpraw komendantów posterunków o których jednak często prokuratorzy nie byli zawiadomiani. Najgorzej sprawa przedstawiała się w Kłodzku, gdzie komendant powiatowy „dawał wyraźnie odczuć” swoją niechęć do udziału prokuratorów w tych odprawach. Udział prokuratorów w odprawach komendantów posterunków MO uzależniano od zezwolenia szefa PUBP. Urzędy te jednak nie liczyły się ze zdaniem prokuratury. Nadal zwracano uwagę na konieczność zwiększenia obsady jednostek MO w Kłodzku, Nowej Rudzie, a w szczególności w miejscowościach uzdrowiskowych, szczególnie w czasie zwiększonego ruchu turystycznego. Zwracano także uwagę na konieczność przydzielenia dodatkowych pracowników prokuratorskich motywując to złym stanem zdrowia większości z prokuratorów, ich wyczerpaniem oraz dużą ilością pracy²¹.

W tym czasie na ośmiu prokuratorów i asesorów Prokuratury Sądu Okręgowego w Kłodzku, czterech miało wykształcenie prawnicze. Pozostali byli absolwentami szkół prawniczych²².

Koniec 1949 roku, to także konsekwencje ustaleń III plenum PZPR a więc początek zmian kadrowych także w prokuraturze, mających na celu wyeliminowanie elementów klasowo i ideologicznie niepewnych,

obu tych władz wskutek czego powstaje niejednokrotnie dwutorowość i w związku z tym przewlekanie postępowania.”

- 21 IPN Wr. 33/884, sprawozdania roczne prokuratur sądu okręgowego apelacji wrocławskiej za 1949 r. Majcherczyk pisał dalej: „Częste kontakty z szefem P.U.B.P. i oficerami śledczymi, wspólne opracowywanie aktów oskarżeń, omawianie kierunku śledztwa, uzgadnianie akcji w terenie i polityki kryminalnej, wspólne wyjazdy i prowadzenie śledztwa na miejscu oto formy jak najściślejszej współpracy”.
- 22 IPN Wr. 33/884, sprawozdanie roczne prokuratur apelacji wrocławskiej za 1949 r.

czyli ludzi, którzy korzenie swe mieli w II Rzeczypospolitej, a po wojnie instytucję tą powołali do życia²³.

Istotne aspekty pracy kłodzkiej prokuratury w 1950 r. to obchody święta 1-go maja, wybory do prezydiów rad narodowych, monitorowanie wrogiej działalności przeciwko spółdzielniom, akcje profilaktyczne polegające na sprawdzaniu przez prokuratorów odłogów i pola niezasianego w ramach akcji siewnej, kontroli zakładów produkcyjnych w związku z wejściem w życie ustawy o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy. W trakcie konferencji prokuratorów, która odbyła się w dniu 30 grudnia 1949 r. podjęto decyzję o przystąpieniu jednostki do socjalistycznego współzawodnictwa pracy. W związku z tym ułożono i jednomyślnie uchwalono stosowny regulamin i postanowiono wezwać do współzawodnictwa jedną z prokuratur okręgowych apelacji wrocławskiej²⁴.

Prokuratura nadal nie była informowana przez komendantów powiatowych o odprawach komendantów posterunków, co uniemożliwiało prawidłową współpracę. Komendanci posterunków natomiast wielokrotnie konsultowali się w konkretnych sprawach.

Zwracano uwagę na niewystarczającą obsadę jednostki, spowodowaną zwolnieniem dwóch prokuratorów i przeniesieniem służbowym kolejnego z nich. Dwa rejony prokuratorskie obsadzone były przez asesorów, z których jeden nie miał „prawa podpisu”²⁵.

23 IPN Wr. 33/855, sprawy personalne-etaty prokuratorskie i urzędnicze, 1948–1950. k. 64. P.o. prokurator Sądu Apelacyjnego Kubik w piśmie z dnia 15 grudnia 1949 r. skierowanym do Ministerstwa Sprawiedliwości twierdził – „Pozbywanie się w myśl uchwał ostatniego Plenum KC P.Z.P.R. elementów klasowo i ideologicznie niepewnych obejmuje siłą rzeczy ludzi z byłego aparatu ucisku klasowego, a więc element fachowy. Spowoduje to potrzebę przesunięcia na wyższe stanowiska ludzi młodych, których szkolenie musi odbywać się intensywnie, co również zabierze sporo czasu. (...)”.

24 IPN Wr. 33/865, konferencje prokuratorów prokuratur sądów okręgowych apelacji wrocławskiej za 1949 r. Zgodnie z regulaminem – celem – socjalistycznego współzawodnictwa pracy miało być podniesienie jakości i wydajności pracy oraz zwiększenie dyscypliny w jednostce. Ocenę przeprowadzano systemem punktowym. Oceniano np. opanowany wpływ, każdą sprawę załatwioną ponad wpływ, sprawy stare, „czyste biurko w rejonie”, stosunek spraw pozostałych w biegu na następny miesiąc do miesięcznego wpływu, wyjazdy w teren, akcje prewencyjne, usprawnienia. Brak jest dokumentów z przebiegu współzawodnictwa.

25 IPN Wr. 33/885, sprawozdania opisowe prokuratur sądu okręgowego apelacji wrocławskiej, II kwartał 1950 r. „Dzień Święta 1-go Maja obchodzony był (...) niezwykle uroczystie. W manifestacyjnym pochodzie w Kłodzku wzięło udział ponad

W okresie od czerwca 1947 r. do końca października 1948 r. czterech prokuratorów należało do PPR, trzech do SD, dwóch było bezpartyjnych. Dwoch wchodziło w skład Miejskiej Rady Narodowej. W pozostałym okresie IV kwartału 1948 r. na dziewięciu prokuratorów i asesorów, czterech należało do PZPR, trzech do SD²⁶. Na koniec 1949 r. sześciu prokuratorów należało do PZPR, a dwóch do SD. Wśród prokuratorów nie było już wtedy bezpartyjnych²⁷.

Z dostępnych materiałów wynika, że w końcowej fazie działalności prokuratury z pierwszej obsady jednostki pozostało wyłącznie dwóch prokuratorów, a to Stanisław Ajdukiewicz i Jan Zięba²⁸.

Prokuratura Sądu Okręgowego w Kłodzku obejmowała obszar 2331 kilometrów kwadratowych i należała do mniejszych jednostek apelacji wrocławskiej. Żyjąca na jej terenie ludność stanowiła w czwartym kwartale 1948 roku – 10% populacji całej apelacji.

Wpływ spraw stanowił w 1946 r. 13,2% wpływu w apelacji, w 1947 r. – 10,5%, w 1948 r. – 10%, w 1949 r. – 10,1%. Załatwienia stanowiły w 1946 r. – 13,1% załatwień w apelacji, w 1947 r. – 11,3%, w 1948 r. – 10,1% oraz w 1949 r. 10,1%.

Liczba prokuratorów zatrudnionych w prokuraturze wynosiła odpowiednio: w 1947 r. 11,9% ogółu zatrudnionych w apelacji, w 1948 r. – 10,8%, w 1949 r. – 9,5%.

30-tyś. uczestników, w ich liczbie ilością i zawartością szeregów odznaczyła się grupa pracowników sądu i prokuratury kłodzkiej, którzy wszyscy – po raz pierwszy od odzyskania niepodległości, wzięli udział w pochodzie w takiej ilości. (...) Istniejące na terenie powiatu ząbkowickiego spółdzielnie produkcyjne rozwijają się dobrze – nie stwierdzono wrogiej działalności przeciwko tym spółdzielniom. (...) W kwietniu prokuratorzy rejonowi sprawdzali dorywczo końcowy etap wiosennej akcji siewnej w okręgu. Odłógów i pola niezasianego nie stwierdzono. (...) W związku z wejściem w życie ustawy o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy, przeprowadzono w maju-5, a w czerwcu-12 kontroli zakładów produkcyjnych.”

26 IPN Wr. 33/882, sprawozdanie z działalności Prokuratury Sądu okręgowego w Kłodzku za okres od 15 czerwca 1947 r. do 31 października 1948 r.; IPN Wr. 33/883, sprawozdanie specjalne opisowe prokuratur sądu okręgowego apelacji wrocławskiej, IV kwartał 1948 r.

27 IPN Wr. 33/884, sprawozdanie roczne prokuratur sądu okręgowego apelacji wrocławskiej za rok 1949.

28 IPN Wr. 33/885, sprawozdania opisowe prokuratur sądu okręgowego apelacji wrocławskiej, II kwartał 1950 r.; IPN Wr. 33/866, konferencje prokuratorów prokuratur sądów okręgowych apelacji wrocławskiej za I kwartał 1950 r.

Średni miesięczny wpływ spraw na prokuratora wynosił w 1947 r. – 76, w 1948 r. – 87, w 1949 r. 67 spraw przy średnim wpływie w okręgu apelacji odpowiednio – 86, 94 i 64 sprawy. Stanowiło to odpowiednio 88,3% średniego wpływu w 1947 r. 92,5% – w 1948 r. 104,6% – w 1949 r. Ilość spraw załatwianych miesięcznie przez jednego prokuratora w 1949 r. wynosiła w kłodzkiej prokuraturze 66,04 przy średniej apelacji – 62,9 spraw.

W 1945 r. do Prokuratury Sądu Okręgowego w Kłodzku wpłynęło 1013 spraw, z czego załatwiono 544 (53,7%). Na rok następny pozostało 469 spraw (46,3%). W 1946 r. załatwiono 3296 spraw (76,8%) z 4289. Z tej liczby skierowano do sądu 1326 (40,2%), umorzono 1141 (34,6%). Pozostały 993 sprawy (23,1%) do załatwienia w 1947 r. Łączna ilość spraw w tym roku wyniosła 5118. Załatwiono 4683 (91,5%), w tym skierowano do sądu 1515 (32,3%), umorzono 2360 (50,4%), zawieszono 188 (4%), 435 spraw (8,5%) pozostało do załatwienia w 1948 r. W tym roku załatwiono 4349 spraw (94,4%) z ogólnej liczby 4607 spraw w biegu. Skierowano do sądu 2040 spraw (46,9%), umorzono 1745 (40,1%), zawieszono 148 (3,4%). Do załatwienia w 1949 r. pozostało 258 spraw (5,6%). W 1949 roku z ogólnej liczby 4305 spraw załatwiono 3984 (92,5%), w tym skierowano do sądu 1905 (47,8%), umorzono 1493 (37,5%). Do załatwienia w 1950 r. pozostało 366 spraw. Do 25 września 1950 r. z ogólnej liczby 2788 spraw, załatwiono 2453 (87,9%) w tym skierowano do sądu 1115 (45,4%), umorzono 992 (40,4%). Przeciętny wpływ spraw na prokuratora w badanym okresie wynosił odpowiednio: w 1945 r. – 250 spraw, I połowie 1946 r. – 163 sprawy, 1947 r. – 76 spraw, 1948 r. 87 spraw oraz w 1949 r. 67 spraw²⁹.

Rok 1945 to czas organizowania jednostki. Wymierny dla pozostałości na rok następny był wpływ spraw na prokuratora. Kolejny rok przyniósł zdecydowany wzrost załatwień, co wiązało się przede wszystkim ze zwiększaniem etatów prokuratorskich. Po roku 1947 notowany był zdecydowany spadek pozostałości z lat ubiegłych oraz stabilizacja

²⁹ *Sądownictwo dolnośląskie...*, s. 53–55. IPN Wr. 33/870, wizytacja Prokuratury Sądu Okręgowego w Kłodzku 1946–1947, k. 12–13; IPN Wr. 33/883, sprawozdanie specjalne opisowe prokuratur sądu okręgowego apelacji wrocławskiej, IV kwartał 1948 r.; IPN Wr. 33/884, sprawozdania roczne prokuratur apelacji wrocławskiej za 1949 r.; IPN Wr. 33/885, sprawy personalne; wykazy czynności: IPN Wr. 33/893, 33/894, 33/895, 33/896, 33/897, 33/900. Odnośnie załatwień opracowano wyłącznie w zakresie dotyczącym spraw skierowanych do sądu, umorzonych i zawieszonych.

wpływu spraw. Załatwienia w latach 1947–49 ustabilizowały się na poziomie przekraczającym 90%. Tendencję wzrostową notowano odnośnie spraw kierowanych do sądów przy jednoczesnym spadku postępowań zakończonych umorzeniem.

W dniu 1 września 1950 r. weszła w życie ustawa z dnia 20 lipca 1950 r. o Prokuraturze Rzeczypospolitej Polskiej. Na mocy ustawy zniesiono dotychczasowe organy prokuratury przy sądach powszechnych, a ich pracownicy przeszli do służby w Prokuraturze Rzeczypospolitej Polskiej. W konsekwencji wejścia w życie powyższej ustawy w miejsce Prokuratury Sądu Okręgowego w Kłodzku utworzono prokuraturę powiatową.³⁰

Bibliografia

Archiwalia

Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Kamieńcu Ząbkowickim.
Instytut Pamięci Narodowej Oddział we Wrocławiu.

Wydawnictwa ciągłe

- By inni mogli żyć spokojnie*, pod red. Mariana Orzechowskiego, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1967.
- Dąbrowski A., *Dwudziestopięćciolecie prawnictwa na Dolnym Śląsku*, [w:] *Kalendarz Wrocławski 1971*, pod red. Kazimierza Kuligowskiego, Towarzystwo Miłośników Wrocławia, Wrocław 1971, s. 265–271.
- Dąbrowski A., *Polski wymiar sprawiedliwości powraca do Kłodzka*, „Rocznik Ziemi Kłodzkiej” 1974, nr XIV-XVIII.
- Dolata B., *Wyzwolenie Dolnego Śląska w 1945 roku*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1985.
- Dudek A., Zblewski Z., *Dzieje powszechne ilustrowane. Suplement*, tom XI, Wydawnictwo Oxford Educational Sp. z o.o 2005.
- Kallas M., *Historia ustroju Polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.

³⁰ Ustawa z dnia 20 lipca 1950 r. o Prokuraturze Rzeczypospolitej Polskiej, (Dz.U. Nr 38, poz. 346. Prokuratura podlegała Radzie Państwa i działała zgodnie z jej wytycznymi. Na jej czele stał Generalny Prokurator Rzeczypospolitej, powoływany i odwoływany przez Radę Państwa. Utworzono prokuratury wojewódzkie i powiatowe, na których czele stali odpowiednio prokuratorzy wojewódzcy i powiatowi.

- Kallas M., Lityński A., *Historia ustroju i prawa Polski Ludowej*, wyd. 1, Wydawnictwo Prawnicze PWN, Warszawa 2000.
- Maciejewski T., *Historia ustroju i prawa sądowego Polski*, wyd. 4, C.H. Beck, Warszawa 2011.
- Makiłła D., *Historia prawa w Polsce*, wyd. 1, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 2008.
- Misiuk A., *Historia Policji w Polsce*, wyd. 1, Wydawnictwo Łośgraf, Warszawa 2008.
- Nad Odrą i Nysą Łużycką*, pod red. Mariana Orzechowskiego, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1971.
- Sądownictwo dolnośląskie: w rocznicę powstania Apelacji Wrocławskiej: 1 czerwca 1945–1946*, pod red. Antoniego Olbromskiego, Wydawnictwo Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu, Wrocław 1946.
- Sodel M., *W walce o ład i bezpieczeństwo na Dolnym Śląsku w latach 1945–1948*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1979.
- Sójka-Zielińska K., *Historia prawa*, wyd. 4, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993.
- Szaflik J., *Historia Polski 1939–1947*, wyd. 1, WSiP, Warszawa 1987.
- Włodyka S., *Organizacja wymiaru sprawiedliwości w PRL*, PWN, Warszawa 1963.

ABSTRACT

A. LICHWA

The Prosecutor's Office of the District Court in Kłodzko between 1945 and 1950.

The subject of the article is the activity of the Prosecutor's Office of the District Court in Kłodzko between 1945 and 1950. The article contains general information about creating jurisdiction in Lower Silesia after the end of the World War II. It includes information about the beginning, territorial range, functioning and employees of the prosecutor's office in Kłodzko. There are also the crime data as well as selected statistical information relating to the amount and the methods of carrying investigations during that time. The closing date of the elaboration is the reform of the prosecutor's office in 1950.